

СЕКЦІЯ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК [159.944.4:658.1-057.177]:364-787.522«364»
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-2-6>

**ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ЧИННИК
УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ ТА СТРЕСОВОЇ АДАПТАЦІЇ КЕРІВНИКІВ БІЗНЕСУ**

Гура Геннадій Никифорович,
аспірант

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

gennadiy_gura@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1991-4545>

Метою статті є аналіз емпіричних даних, що обґрунтовують зв'язок між толерантністю до невизначеності, стратегіями прийняття рішень, рівнем стресу та успішністю адаптації керівників бізнесу у ситуації воєнного стану. **Методологія.** В основу дослідження лягло уявлення про війну як екстраординарну кризову ситуацію, що характеризується високим рівнем невизначеності та викликає широкий спектр адаптивних реакцій. У жовтні–листопаді 2022 р. проведено онлайн-опитування 109 підприємців та керівників бізнес-організацій. З'ясовані особливості життєвої ситуації та стану професійних справ, на основі чого виділено три експериментальні групи з різною адаптивністю: проблемна (25 осіб), нормальна (59 осіб), надуспішна (25 осіб). Вивчено особливості прийняття рішень та особистісні чинники, які впливають на цей процес. Використано опитувальник «Загальний стиль прийняття рішень» GDMS, Мельбурнський опитувальник прийняття рішень MDMQ, Опитувальник раціональності-інтуїтивності REI-40, Індикатор когнітивних стилів CoSI, Шкалу сприйнятого стресу PSS-10, Шкалу інтолерантності до невизначеності Карлетона IUS-12. Проведено порівняльний аналіз даних у групах з різною адаптивністю, розглянуто кореляції змінних. **Результати** демонструють досить високий рівень толерантності до невизначеності у керівників бізнесу, разом із тим їм властива стурбованість щодо організованості, планування діяльності. Терпимість до невизначених ситуацій визначає характер адаптації. Проблемна адаптація супроводжується високим рівнем прогностичної та гнітючої тривоги, виразною інтолерантністю до невизначеності. Здатність використовувати кризу як стимул для розвитку супроводжується прийняттям невизначеності – таких керівників найменше засмучують непередбачені події, суперечливість чи нестача інформації. Показані численні кореляції показників IUS-12 з параметрами прийняття рішень. **Висновки.** Толерантність до невизначеності можна розглядати як визначальний чинник, що впливає на когнітивну оцінку стресової ситуації і разом з тим на вибір конструктивних або захисних стратегій її подолання.

Ключові слова: інтолерантність до невизначеності, стиль прийняття рішень, когнітивний стиль, суб'єктивне сприйняття стресу, раціональність, інтуїтивність.

**TOLERANCE OF UNCERTAINTY AS A FACTOR IN DECISION MAKING
AND STRESS ADAPTATION OF BUSINESS EXECUTIVES**

Gura Gennadiy Nykyforovych,
Postgraduate Student

University of Economics and Law "KROK"

gennadiy_gura@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1991-4545>

The aim of the article is to analyze empirical data that substantiates the connection between tolerance of uncertainty, decision-making strategies, stress levels, and successful adaptation of business leaders in a state of war. **Methodology.** The research is based on the concept of war as an extraordinary crisis situation characterized by a high level of uncertainty and eliciting a wide range of adaptive reactions. An online survey of 109 entrepreneurs and business leaders was conducted in October–November 2022. The peculiarities of life situations and professional matters were clarified, based on which three experimental groups with different levels of adaptability were identified: problematic (N=25), normal (N=59), and super-successful (N=25). The study examined decision-making patterns and personal factors influencing this process. We used questionnaire “The General Decision-Making Style” (GDMS), Melbourne Decision Making Questionnaire (MDMQ), Rational-Experiential Inventory (REI-40), Cognitive Style Indicator (CoSI), Perceived Stress Scale (PSS-10), and Intolerance of Uncertainty Scale (IUS-12). A comparative analysis of data from different adaptability groups

was conducted, and correlations between variables were examined. **The results** demonstrate a sufficiently high level of tolerance of uncertainty among business executives, while they are also concerned with organization and activity planning. Tolerance of uncertain situations determines the nature of adaptation. Problematic adaptation is accompanied by high levels of anticipatory and suffocating anxiety, pronounced intolerance of uncertainty. The ability to use a crisis as a stimulus for development is accompanied by an acceptance of uncertainty – such leaders are least distressed by unexpected events, contradictions, or lack of information. Numerous correlations between IUS-12 indicators and decision-making parameters are shown. **Conclusions.** Tolerance of uncertainty can be regarded as a determining factor that influences the cognitive assessment of a stressful situation and, at the same time, the selection of constructive or defensive strategies to overcome it.

Key words: *intolerance of uncertainty, decision-making style, cognitive style, subjective perception of stress, rationality, intuitiveness.*

Вступ. Умови підприємницької діяльності в Україні завжди були нелегкими, але початок повномасштабного вторгнення створив унікальну, надзвичайно складну ситуацію для керівників бізнес-організацій. Як і більшість українців, вони перебувають у постійній невизначеності, змушені приймати важливі рішення в умовах високого ризику, нестабільності, швидких різких змін, неповної та суперечливої інформації. Це загострює необхідність у розвитку толерантності до невизначеності, що визначає здатність керівників ефективно працювати, приймати рішення та шукати нові можливості у складних, неочікуваних, незрозумілих чи неоднозначних ситуаціях, які потребують швидкого реагування. Дослідження в цій сфері сприятиме розумінню процесу прийняття рішень керівниками під час війни, а також розробці методів та стратегій, що допоможуть покращити їхню здатність протистояти невизначеності, зберегти свою роботу та досягати в ній успіху.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Толерантність до невизначеності активно вивчається в психології з 1960-их років, проте автори досі не дійшли згоди щодо її визначальних характеристик та структури. Це базове особистісне утворення охоплює перцептивні, когнітивні та емоційні процеси, зумовлюючи настанови та переконання, специфічні особливості діяльності та міжособистісної взаємодії людини, а також поведінку в проблемних ситуаціях (Кузікова, 2018). До визначальних вимірів невизначеної ситуації можна віднести нестачу, суперечливість чи складність інформації, новизну, ризикованість, багатоваріантність можливих рішень. Це також ситуації, в яких явища/об'єкти перебувають у процесі змін, відсутні обґрунтовані критерії вибору певного напрямку дій, неможлива чітка детермінація можливих варіантів вирішення, відсутні можливості прогнозу та контролю результатів. Зазвичай виокремлюють два протилежні полюси, один з яких становлять *толерантність до невизначеності*, гнучкість, прийняття нового, готовність до ризику, інший – *інтолерантність до невизначеності*, консервативність, ригідність (ТН або ІТН).

Ми погоджуємося з вітчизняними психологами, що розглядають здатність толерувати невизначеність як природну, притаманну для дорослої особистості здатність творчо і спонтанно переходити малоструктуровані ситуації життя (Гусев, 2009; Лушин, 2016). Прийняття невизначеності ситуації передбачає можливість адаптуватися до неї з максимальним використанням наявних переваг. Людина бачить у складних, незвичних та неоднозначних ситуаціях можливості для особистісного саморозвитку, що відбувається завдяки психологічній пластичності та постійним трансформаціям її внутрішнього світу. Невизначеність ситуації може бути поштовхом до творчості, створення нових оригінальних результатів діяльності, а також ресурсом трансформації власної ідентичності. Передумовою таких сценаріїв є здатність сприймати невизначеність не як загрозу, а як виклик для нових звершень, саморозвитку та самовдосконалення (Артемов, Сингаївська, 2022). ТН асоціюється з оптимізмом, психологічною гнучкістю, відкритістю до змін, креативністю, застосуванням нетрадиційних стратегій у нестандартних ситуаціях.

Інтолерантність до невизначених ситуацій асоціюється з упередженістю, догматизмом, надмірним занепокоєнням, агресивністю та тривогою щодо майбутнього. Відомі такі прояви ІТН, як тенденції до дихотомії й категоризації у сприйнятті навколишньої дійсності, відкидання та заперечення незвичних, нових явищ, схильність до передчасних висновків, що не змінюються відповідно до розвитку ситуації (Bochner, 1965). Її головною особливістю вважається надмірне та неконтрольоване занепокоєння щодо майбутніх подій та результатів (Dugas et al., 2005). Тривога зумовлена нетерпимістю людини стосовно уявлень про те, що негативні події можуть статися і немає остаточного способу передбачити такі ситуації (Carleton et al., 2007). Непереносимість невизначеності може включати як пасивне страждання від наявності великої кількості невизначених змінних, так і боротьбу з ними завдяки регламентації мінливих чинників у контексті певних стереотипних схем та стандартів (Лушин, 2016).

Нині відомо про численні кореляції ТН та ІТН з адаптаційними ресурсами особистості: виникненням та лікуванням емоційних розладів (Boswell et al., 2013), оптимізмом та життєстійкістю (Кузікова, 2018); здатністю до трансформації травмивного досвіду (Громова, 2022), вразливістю до обсессивно-компульсивного розладу та інших психопатологій (Shapiro et al., 2020; Knowles & Olatunji, 2023).

Окремо стоїть питання впливу ТН на прийняття рішень – когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії, що зумовлюють спрямованість активності людини за наявності кількох альтернативних варіантів поведінки. Відомо, що особи з високим рівнем ІТН демонструють менш ефективні стратегії прийняття рішень. Зокрема, вони воліють вибирати менш цінні та менш вірогідні, але негайні винагороди, тобто не готові очікувати відтерміновані результати (Luhmann et al., 2011; Ciria et al., 2021). У разі отримання нової інформації або зміни зовнішніх умов вони схильні дотримуватись моделей поведінки, які колись були апробовані та успішні (Jensen et al., 2014). У дослідженнях українських учених показано, що особи з високим рівнем ТН готові обмірковувати свої рішення і раціонально діяти у ситуації невизначеності, швидше переходять від планів до дій; натомість для осіб з низьким рівнем ТН характерні стихійність, безпричинність вибору; орієнтація на легкий і швидкий успіх, пошук рішень без належного аналізу умов ситуації (Саннікова, Санніков, 2020). Отримані дані мають безперечну практичну та теоретичну цінність, вони особливо важливі для аналізу управлінської діяльності, що

характеризується високим ступенем ризику та відповідальності за ухвалені рішення (Сняданко, Калин, 2019).

Мета цієї статті – продемонструвати та проаналізувати емпіричні дані, що обґрунтовують зв'язок між толерантністю до невизначеності, стратегіями прийняття рішень, рівнем стресу та успішністю адаптації керівників бізнесу у ситуації воєнного стану.

Методологія та методи. Вживання бізнесу в умовах воєнного стану можна розглядати як природний експеримент, в якому фактори впливу виникли з незалежних від експериментатора причин. Ми не могли контролювати чинники, які ускладнили життя людей та діяльність підприємств, але могли фіксувати викликані ними ефекти. Основною метою адаптації людини від час війни є самозбереження, уникнення вітальних, матеріальних, соціальних та інших втрат; для керівників бізнесу це також виклик, пов'язаний зі збереженням професійної активності. У цій ситуації становлять науковий та практичний інтерес стратегії прийняття рішень та інші психологічні чинники, які впливають на адаптацію керівників бізнесу до нових умов.

Вибірка, виділення дослідницьких груп. Восени 2022 р. було проведено опитування підприємців та керівників бізнесу, спрямоване на з'ясування стану їхньої ділової активності та чинників, які впливають на успішність професійної та життєвої адаптації. Вибірку становили 109 осіб віком 27–61 років (середнє 43,42±8,40) з досвідом управління бізнесом не менше трьох років. Серед опитаних – 49 чоловіків та 60 жінок (44,95 та 55,05% від-

Таблица 1

Професійні характеристики вибірки (109 осіб)

Характеристики	Кіл-ть	%
Посада та досвід управління (до 24.02.2022):		
керівники комерційних та виробничих організацій нижчого або середнього рівня (наймані менеджери)	31	28,44
фізичні особи-підприємці, що керують мікро- та малими підприємствами (від 2 до 50 осіб в управлінні)	45	41,28
індивідуальні підприємці, що не мають у підпорядкуванні інших людей	18	16,51
топ-керівники та/або власники середнього бізнесу	16	14,68
Професійна діяльність під час війни:		
та сама	77	70,64
знайшли нову роботу	22	20,18
втратили роботу або зупинили бізнес	10	9,17
Перебування під час війни:		
в Україні (вдома, вільні або звільнені міста)	50	45,87
в Україні (вимушені переселенці)	34	31,19
у вимушеній міграції за кордоном	25	22,94
Характер адаптації (задоволеність життєвими змінами та стан професійних справ):		
проблемна	25	22,94
нормальна (успішна)	59	54,12
надспішна	25	22,94

повідно). Професійний склад вибірки відображено у табл. 1.

Загалом 68,81% опитаних під час війни зазнали важких потрясінь, що стосувалися зміни життєвого середовища та/або професійної діяльності. На момент дослідження 29,36% учасників втратили роботу, якою займалися в мирний час. Серед них десятеро (9,17%) не змогли відновити професійну активність; 20,18% знайшли роботу, при цьому зазвичай ФОПи та керівники переходили на позицію найманих працівників, освоювали нові професії. Більше половини учасників вимушено змінили місце проживання: 31,19% переїхали в різні міста України, 22,94% виїхали за кордон.

У процесі збору даних респонденти відповіли на низку питань стосовно життєвих обставин та професійних справ. Під час первинного аналізу отриманих відповідей стала помітна диференціація адаптації в перші 7–8 місяців повномасштабного вторгнення. Близько половини керівників вказали на погіршення умов роботи, високі або середні ризики майбутніх втрат та складнощі планування. При цьому третина учасників зазнали значних матеріальних та соціальних втрат, були вимушені суттєво скоротити обсяги діяльності або припинити її зовсім, що вказує на проблемність професійної адаптації. Разом із тим 29,36% опитаних побачили у складній ситуації, що виникла, можливості для розвитку. Це важливий маркер, який інформує про якісну відмінність реагування на життєву кризу. Незважаючи на складні умови діяльності, деякі керівники не тільки не скоротили бізнес-активність, а навпаки, збільшили її: 15,60% вказали на зростання обсягу роботи, 17,43% найняли нових працівників, 13,76% збільшили клієнтську базу. Ця тенденція стосується також загальної якості життя: 18,35% опитаних покращили своє фінансове становище; 7,33% поліпшили житлові та побутові умови; 27,52% вказали на покращення соціального оточення, 15,60% відзначили загальне оздоровлення і гарне самопочуття (Гура, 2023).

Отримані результати демонструють, що процес і результат адаптації керівників бізнесу під час повномасштабного вторгнення визначається не тільки діапазоном поганого-гарного пристосування до нових умов (тобто дезадаптація або самозбереження в кризовій ситуації), а й містить можливість «стрибка вгору» – прогресивного розвитку, поліпшення життєвої ситуації та професійного зростання. Тому в процесі аналізу даних вибірка була розділена на три дослідницькі групи з різним характером адаптації:

1) нормальна або успішна адаптація встановлена у 59 осіб, котрі вказали на відсутність значимих життєвих змін (фінансового становища, побутово-житлових умов, якості спілку-

вання, стану здоров'я) та відносну стабільність професійних справ (критеріями виступили обсяг діяльності підприємства, умови роботи, втрати клієнтів та соціального капіталу, рух матеріальних активів, ризики майбутніх втрат, можливості планування та розвитку);

2) значні проблеми та порушення адаптації виявлені у 25 осіб, для них характерне суттєве погіршення якості життя поряд з негативною оцінкою стану професійних справ (суттєві втрати, зупинка чи припинення діяльності);

3) надуспішна адаптація: 25 осіб відзначили суттєве покращення життєвої ситуації та стану професійних справ.

У разі диференціації груп ми виходили з того, що відповіді про відсутність втрат, стабільність професійних та життєвих показників є свідченням успішної (нормальної) адаптації. Самозбереження є основною метою адаптації в умовах війни, її досягнення зазвичай вимагає чималих внутрішніх і зовнішніх ресурсів. Окремо виділяються індивіди та організації, котрі не просто успішно пристосувалися, але й поліпшили свої справи, тобто використали кризову ситуацію як поштовх для розвитку та росту.

Виділені групи не відрізняються за віком та статтю, але суттєво різняться одна від одної за рівнем сприйнятого стресу (перевірено за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу ANOVA, $F=36,54$ при $p=0,000$). Ця різниця свідчить про суттєві відмінності когнітивної оцінки ситуації та можливостей її подолання. Вочевидь, виділені групи мають різні психологічні ресурси, які зумовлюють успішність адаптації. Серед психологічних чинників, які зумовлюють характер адаптації керівників бізнесу в кризових умовах, нас цікавлять толерантність до невизначеності, суб'єктивне сприйняття стресу й особливості прийняття рішень.

Діагностичні інструменти

Для вивчення індивідуальних особливостей ухвалення рішень було використано декілька методик, в основі яких лежать різні теоретичні моделі:

1. Опитувальник раціональності-інтуївності REI-40 (Rational-Experiential Inventory; Racini & Epstein, 1999) базується на теорії особистості С. Епштейна, що розрізняє дві системи, за допомогою яких людина вирішує життєві завдання: свідому, раціональну та підсвідому, інтуїтивну. Автор підкреслює важливу еволюційну роль інтуїції – властивої вищим тваринам асоціативної системи автоматичного навчання. Інтуїтивна система керується засвоєним емпіричним досвідом: вона швидка, конкретна, небервальна, висуває мінімальні вимоги до когнітивних ресурсів і зазвичай діє поза усвідомленням. Крім того, в процесі культурного розвитку у людини сформувалася раціональна система, що

представляє логічне мислення. Вона відносно повільна, абстрактна, вербалізована і вимагає когнітивних ресурсів. Обидві системи керують повсякденною поведінкою людини, впливаючи на інтерпретацію подій та почуття, продуктивність і якість життя. Зазвичай вони працюють узгоджено (одночасно чи послідовно), але можуть конфліктувати, заважати продуктивності одна одної. Жодна із систем не може вважатися кращою, оскільки кожна має переваги та обмеження (Epstein, 2012). Отже, REI-40 вимірює схильність людини до раціонально-логічного або емпірично-інтуїтивного режимів обробки інформації. Методика містить чотири шкали: раціональні здібності, раціональна залученість, інтуїтивні здібності, інтуїтивна залученість та два сумарні показники «Раціональність» та «Інтуїтивність».

2. Опитувальник «Загальний стиль прийняття рішень» (GDMS: General Decision-Making Style, Scott & Bruce, 1995) розглядає звичний спосіб поведінкового реагування, що проявляється людиною у ситуаціях ухвалення важливих кар'єрних або життєвих рішень. Вимірює п'ять стилів ухвалення рішень: раціональний, інтуїтивний, залежний, уникаючий, спонтанний. Їх співвідношення відображає звичні методи мислення і навчену модель поведінки, а також характеризує особистість загалом: її самооцінку, здатність ініціювати й підтримувати наміри, соціальну орієнтацію тощо.

3. Мельбурнський опитувальник прийняття рішень (MDMQ: Melbourne Decision Making Questionnaire, Mann et al., 1997) вимірює когнітивно-поведінкові стратегії подолання стресу, викликаного необхідністю ухвалення важливих рішень, з точки зору їх потенційного впливу на психологічне благополуччя людини. Оцінюється єдина адаптивна модель реагування (пильність – вдумлива й обережна стратегія поведінки, що передбачає інтелектуальний пошук) та три дезадаптивні: гіперпильність, перекладання відповідальності, прокрастинація.

4. Індикатор когнітивних стилів CoSI (Cognitive Style Indicator; Cools & Van den Broeck, 2007) розглядає способи, за допомогою яких людина сприймає подразники навколишнього середовища, організовує і використовує цю інформацію, керуючи своїми діями. CoSI розглядає три стилі когнітивної обробки інформації: пізнання, планування, креативність.

5. Шкала інтолерантності до невизначеності Н. Карлетона IUS-12 (Intolerance of Uncertainty Scale: Carleton, Norton, & Asmundson, 2007) розроблена у межах трансдіагностичної моделі формування психічних розладів, тобто розглядає нетерпимість до невизначеності як чинник розвитку негативних емоційних станів та неадаптивних копінг-стратегій. Методика

вивчає емоційні, когнітивні та поведінкові реакції на невизначеність у буденному житті, спираючись на два виміри, такі як: прогностична тривога (7 пунктів) та гнітюча тривога (5 пунктів). Терпимість до невизначеності впливає на те, як часто людина турбується про можливість негативного впливу, тобто на її тривогу – реакцію на потенційну загрозу, яка може виникнути або не виникнути у майбутньому, що супроводжується ослабленою версією фізіологічної реакції страху. Міркування про можливість настання негативної події підтримують високий рівень тривоги і занепокоєння людини. Адаптація IUS-12 українською мовою була здійснена Г.М. Громовою (2021) в межах дослідження травмивного досвіду особистості.

6. Шкала сприйнятого стресу PSS-10 Ш. Коена (адаптована О.О. Вельдбрехт та Н.І. Тавровецькою в 2022 р.) дозволяє оцінити ступінь сприйняття життєвої ситуації як непередбачуваної, напруженої та неконтрольованої.

Обробка даних. За результатами діагностики було розраховано описові статистики вибірки; щодо якісних даних проведено частотний аналіз. Для перевірки внутрішньої узгодженості шкал розраховано коефіцієнт альфа Кронбаха. Характер розподілу змінних визначався за допомогою критеріїв ексцесу та асиметрії, критерію Колмогорова-Смирнова. Для вивчення лінійних зв'язків між змінними здійснено кореляційний аналіз, використано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Для порівняння середніх показників і розподілу в трьох групах використано однофакторний дисперсійний аналіз ANOVA з апостеріорним множинним порівнянням за допомогою критерію Бонферроні; як додатковий метод – непараметричний Н-критерій Краскела-Волліса.

Результати та обговорення. У вибірці керівників бізнесу отримані оцінки IUS-12 від 17 до 56 балів (потенційно можливий розкид від 12 до 60) за середньої тенденції $32,44 \pm 8,27$. Коефіцієнт альфи Кронбаха вказує на внутрішню узгодженість шкал (табл. 2).

Оцінки ІТН у чоловіків виявились дещо вищими, ніж у жінок (середні $34,06$ та $31,12$ відповідно), але різниця не сягає статистично значимого рівня: t-критерій Стьюдента дорівнює $1,81$ при $p=0,074$.

Маємо змогу порівняти отримані статистики з аналогічними результатами попередніх дослідників. У роботі Г.М. Громової були отримані тестові норми на вибірці 226 київських студентів: за шкалою «прогностична тривога» середній інтервал становив $20,91 \pm 5,02$, за шкалою «гнітюча тривога» – $13,21 \pm 3,67$, за загальником показником ІТН – $34,12 \pm 7,49$ (Громова, 2021). Ці показники були вищими, ніж середні результати американської вибірки:

Таблиця 2
Статистики Шкали інтолерантності до невизначеності Н. Карлетона IUS-12 у вибірці керівників бізнесу (N=109)

	Прогностична тривога	Гнітюча тривога	Інтолерантність до невизначеності
Перевірка шкал:			
Кількість пунктів	7	5	12
Альфа Кронбаха	0,81	0,83	0,89
Описові статистики:			
Середнє	21,35	11,11	32,44
Стандартна похибка	0,50	0,36	0,79
Стандартне відхилення	5,25	3,73	8,26
Медіана	21	11	32
Мінімум	13	4	17
Максимум	34	22	56
Характеристики розподілу:			
Асиметрія	0,24	0,49	0,45
Екссес	-0,82	0,29	-0,20
Kolmogorov-Smirnov Z	0,93	1,03	0,98
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,35	0,24	0,29

Стандартна помилка асиметрії у вибірці = 0,231, стандартна помилка екссесу = 0,45

Таблиця 3
Порівняльний аналіз показників інтолерантності до невизначеності в групах керівників бізнесу з різною адаптивністю

Діагностичні параметри	Вся вибірка		Група 1 Успішна адаптація		Група 2 Проблемна адаптація		Група 3 Розвиток у кризі		ANOVA, знач-ть різниці	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	F	p
Прогностична тривога	21,34	5,25	21,63	4,61	24,68	5,86	17,36	3,20	15,64	0,000
Гнітюча тривога	11,11	3,73	10,34	3,02	15,36	3,05	8,68	2,23	38,53	0,000
Інтолерантність до невизначеності	32,44	8,27	31,93	6,83	40,04	8,25	26,04	4,81	26,88	0,000

16,68, 9,17 та 25,85 відповідно (Carleton et al., 2007), що свідчить про соціо-культурну зумовленість ставлення до невизначеності.

Середні оцінки ІТН у вибірці керівників помітно нижчі, ніж результати студентської вибірки. Найвиразніша різниця (більше 2 балів) стосується вираженості гнітючої тривоги. Керівники, порівняно зі студентами, відчувають менший дискомфорт від невизначеності самої по собі, при цьому досить стурбовані плануванням і організацією діяльності. Аналіз середніх оцінок за окремими пунктами IUS-12 показав, що найбільшою мірою у вибірці виражені такі якості: п. 11. «Я маю бути здатний(а) організувати все заздалегідь» (середня оцінка у вибірці 3,78), п. 4. «Треба завжди думати наперед, щоб уникнути несподіванок» (3,50), п. 8. «Я завжди хочу знати, що очікує мене в майбутньому» (3,37), п. 9. «Терпіти не можу, коли щось застає мене зненацька» (3,33), п. 2. «Я незадоволений(а), коли у мене немає всієї необхідної мені інформації» (3,17). Неважко помітити, що ці твердження відображують специфіку управлінської діяльності, пов'язану зі стратегічним і операційним плануванням,

необхідністю прийняття рішень на основі знаних прогнозів та ризиків. При цьому керівники/підприємці готові активно діяти в умовах невизначеності, адже найменші оцінки мають пункти 5 та 6: «Маленька непередбачена подія може все зіпсувати, навіть у разі найкращого планування» (1,98), «Коли приходить час діяти, невизначеність паралізує мене» (1,75).

Оцінки IUS-12 у групах з різною адаптивністю сильно відрізняються (див. табл. 3). В усіх вимірах найвищі оцінки ІТН має група з проблемною адаптацією, найнижчі – група, що внаслідок кризи поліпшила якість життя.

Цілком очікувано, що терпимість до невизначеності тісно пов'язана з характером адаптації до екстремальних життєвих умов. Проблемна адаптація супроводжується високим рівнем прогностичної та гнітючої тривоги, вираженою інтолерантністю до невизначеності. Такі керівники зазвичай інтерпретують двозначну інформацію як загрозу, що сприяє соматизації стресових реакцій, погіршує здатність вирішувати проблеми, призводить до бездіяльності й уникнення неоднозначних ситуацій (рис. 1).

Рис. 1. Середні оцінки окремих пунктів IUS-12 у групах керівників з різною адаптивністю

З іншого боку, здатність використовувати кризу як стимул для розвитку супроводжується найнижчим рівнем прогностичної тривоги та загальним прийняттям невизначеності. Якісна відмінність цієї групи порівняно з учасниками з нормальною адаптацією полягає в тому, що непередбачені події, суперечливість або нестача інформації їх менше засмучують (див. рис. 1). Такі особи не намагаються передбачити власне майбутнє і не стараються завжди думати наперед, меншою мірою прагнуть організувати все заздалегідь, щоб уникати будь-яких несподіванок або невизначених ситуацій. Іншими словами, вони простіше ставляться до «сюрпризів» життя, не намагаються щось передбачити та належно підготуватись.

Для розуміння закономірностей адаптації керівників бізнесу в умовах воєнного стану (невизначеності та високого ризику) розглянемо кореляції показників IUS-12 з різними вимірами прийняття рішень (табл. 4).

Прояви нетерпимості до невизначеності у вибірці прямо та сильно корелюють з вираженістю дезадаптивних стилів прийняття рішень: гіперпильності, перекладання відповідальності, прокрастинації, уникання та залежності від інших (в усіх випадках $p \leq 0,001$). Разом із тим ІНТ прямо корелює з адаптивними стратегіями, що передбачають ретельний, зважений та обережний аналіз інформації (раціональний стиль та пильність), найбільш тісна кореляція отримана стосовно схильності до планування. Низькі оцінки IUS-12, тобто

терпимість до невизначеності і неохочість тривожитися стосовно ймовірних неприємностей, асоціюється з вираженими інтуїтивними здібностями керівників.

Найміцніші кореляції в табл. 4 стосуються Шкали сприйнятого стресу (всі на рівні 0,000). Чим більше у керівників проявляється інтолерантність до невизначеності, тим більшою мірою вони відчувають свою життєву ситуацію як складну, напружену та непередбачувану, яка висуває надмірні вимоги до них. Цей результат цілком укладається в базове положення когнітивної теорії стресу – індивідуальна реакція людини на життєві обставини визначається не стільки об'єктивними характеристиками стресорів, скільки їх суб'єктивною оцінкою в контексті можливостей подолання. Сприятий стрес є результатом спільного впливу багатьох чинників: кількості та важкості життєвих проблем; рівня накопиченого, хронічного стресу, ефективності стратегій подолання; ресурсного стану людини; особистих рис, у т.ч. ставлення до невизначеності (Вельдбрехт, Тавровецька, 2022).

Отримані кореляції цілком очікувані, вони підтверджують дані вітчизняних та західних дослідників про те, що високий рівень ІНТ пов'язаний зі схильністю до прокрастинації та дисфункціональними стилями прийняття рішень (Саннікова, Санніков, 2020; Sagone & Indiana, 2022). Результати проведеного дослідження дозволяють розглянути ці закономірності в більш широкому контексті здатності до адаптації. Виходячи з отриманих емпіричних

Таблиця 4

Коефіцієнти кореляції Спірмена між показниками IUS-12, сприйнятим стресом та параметрами прийняття рішень

Діагностичні методики та шкали	Прогностична тривога		Гнітюча тривога		Інтолерантність до невизначеності	
	r	p	r	p	r	p
Шкала сприйнятого стресу	0,654**	0,000	0,720**	0,000	0,747**	0,000
Напруженість ситуації	0,600**	0,000	0,657**	0,000	0,687**	0,000
Нестача ресурсів	0,587**	0,000	0,613**	0,000	0,647**	0,000
MDMQ Мельбурнський опитувальник прийняття рішень						
Пильність	0,298**	0,002	0,074	0,447	0,216*	0,024
Гіперпильність	0,320**	0,001	0,526**	0,000	0,433**	0,000
Перекладання відповідальності	0,434**	0,000	0,618**	0,000	0,556**	0,000
Прокрастинація	0,330**	0,000	0,419**	0,000	0,403**	0,000
GDMS Загальний стиль прийняття рішень						
Раціональний стиль	0,344**	0,000	0,209*	0,029	0,316**	0,001
Інтуїтивний стиль	0,056	0,562	-0,130	0,177	-0,017	0,861
Залежний стиль	0,241*	0,012	0,409**	0,000	0,325**	0,001
Унікаючий стиль	0,342**	0,000	0,588**	0,000	0,482**	0,000
Спонтанний стиль	-0,138	0,152	-0,085	0,382	-0,113	0,240
REI-40 Опитувальник раціональності-інтуїтивності						
Раціональні здібності	-0,102	0,292	-0,070	0,468	-0,114	0,240
Використання раціо	-0,042	0,666	-0,022	0,824	-0,043	0,657
СП «Раціональність»	-0,070	0,468	-0,044	0,650	-0,074	0,443
Інтуїтивні здібності	-0,266**	0,005	-0,231*	0,016	-0,288**	0,002
Використання інтуїції	-0,081	0,402	0,007	0,945	-0,046	0,638
СП «Інтуїтивність»	-0,198*	0,039	-0,107	0,268	-0,179	0,062
CoSI Індикатор когнітивних стилів						
Пізнання	-0,115	0,233	-0,062	0,523	-0,107	0,268
Планування	0,477**	0,000	0,317**	0,001	0,454**	0,000
Креативність	-0,010	0,921	-0,120	0,216	-0,061	0,528

Примітка: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$.

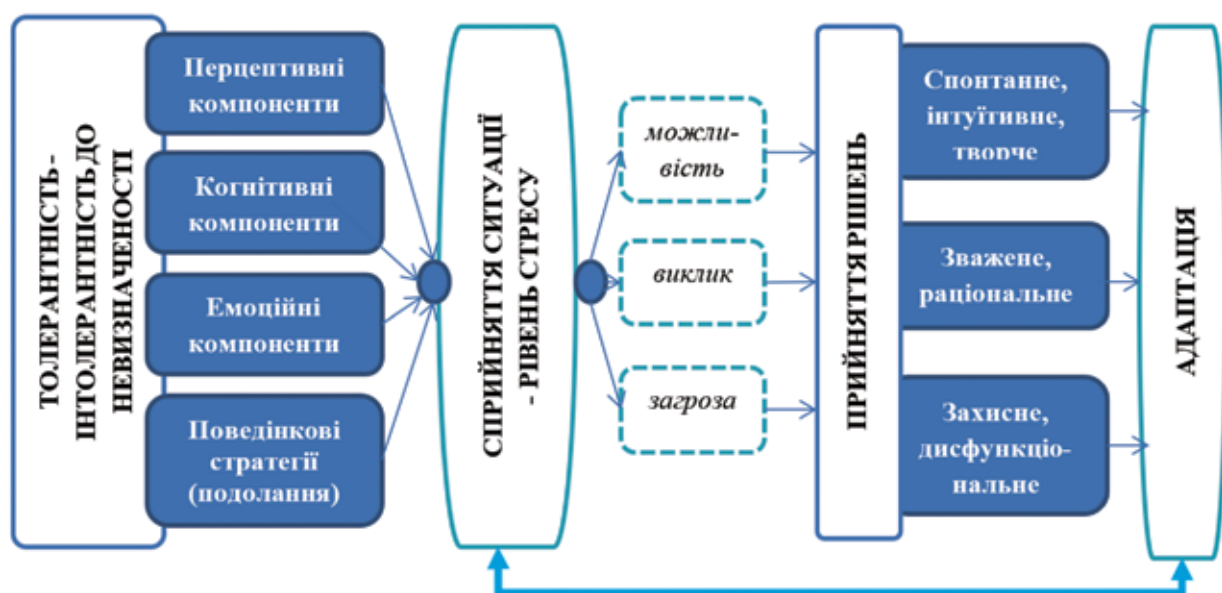

Рис. 2. Модель прийняття рішень у стресовій ситуації залежно від рівня толерантності до невизначеності

даних та їх співвіднесення з результатами попередніх досліджень, можемо побудувати таку модель:

Ми погоджуємося з Л.М. Коробкою, що характер впливу воєнного конфлікту на життєдіяльність українців доцільно трактувати як травмівний, але водночас і як такий, що приводить до зростання, позитивних змін на рівні особистості, спільноти та соціуму. Позитивна адаптація є здатністю особистості та спільноти до відновлювальних зусиль, що базується на мотивації розвитку, ключовою функцією якої є готовність до змін. Отриманий негативний досвід (вимушене переселення, втрата роботи, стрес) може спричинити не лише негативні наслідки, але і сприяти активізації відновлювальних зусиль, знаходженню нових життєвих та професійних цілей, досягненню більш високого рівня функціонування в різних сферах діяльності. В контексті суспільних змін внаслідок воєнного конфлікту авторка розділяє *рутинну адаптацію*, що реалізується за допомогою випробуваних стратегій і стереотипних захисних засобів, спрямованих на самозбереження, а також *проактивну адаптацію*, що проявляється в активному

пошуку нових можливостей, активізації власних ресурсів, готовності та здатності до відновлення й розвитку (Коробка, 2019). Саме проактивна адаптація вимагає толерантності до невизначеності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Толерантність до невизначеності є важливим складником адаптаційного потенціалу керівників бізнесу. Вона передбачає вміння приймати рішення без попередніх довгих роздумів, довіряти власній інтуїції та відходити від запланованої програми дій. Позитивне чи нейтральне сприйняття невизначеної ситуації зумовлює її продуктивне використання для розвитку в умовах зовнішньої кризи, появи нових життєвих та професійних можливостей. Нетерпимість до невизначеності (диспозиційний страх невідомого) звертає керівників бізнесу до дезадаптивних моделей поведінки у разі ухвалення важливих рішень.

Подальші дослідження, на думку автора, слід спрямувати на пошук шляхів та способів ефективного розвитку толерантності до невизначеності як важливого складника прийняття рішень та адаптаційного потенціалу особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемов В.Ю., Сингаївська І.В. Особливості процесів прийняття рішень в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2022. № 1 (65). С. 149–163. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-65-149-163>.
2. Вельдбрехт О.О., Тавровецька Н.І. Шкала сприйнятого стресу (PSS-10): адаптація та апробація в умовах війни. *Проблеми сучасної психології*. 2022. № 2(25). С. 16–27. DOI: 10.26661/2310-4368/2022-2-2.
3. Громова Г.М. Інструменти вимірювання толерантності до невизначеності. Адаптація тесту «Шкала інтолерантності до невизначеності» Н. Карлетона. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2021. Вип. 47(50). С. 115–130. DOI: [https://doi.org/10.33120/ssj.vi47\(50\).217](https://doi.org/10.33120/ssj.vi47(50).217).
4. Громова Г.М. Толерантність до невизначеності як чинник трансформації травматичного досвіду особистості: дис. ... доктора філософії за спеціальністю: 053. Київ: Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 208 с. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/hromova-dis_07_2022.pdf.
5. Гура Г.Н. Психологічна адаптація керівників бізнесу та підприємців до умов воєнного стану. *Вектори соціальної, організаційної та економічної психології*: тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 лют. 2023 р.). Київ: ДТЕУ, 2023. С. 72–78. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/f467895ec4bf440341490c621a6eccb8.pdf>.
6. Гусев А.І. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ: Ун-т менеджменту освіти АПН України, 2009. 233 с. URL: <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1910>.
7. Коробка Л.М. Адаптація спільноти до суспільних змін унаслідок воєнного конфлікту: від переживання травми до відновлювальних зусиль та розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 14. С. 176–182. DOI: 10.32999/ksu2312-3206/2019-4-23.
8. Кузікова С.Б. Толерантність до невизначеності: теоретико-емпіричні розвідки. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Психологічні науки»*. 2018. Том 1, № 3. С. 67–72. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/326>.
9. Лушин П.В. Невизначеність і типи ставлення до неї: ситуація психологічної допомоги. *Психологічне консультування і психотерапія*. 2016. Т. 1, вип. 5. С. 33–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pscp_2016_1_5_5.
10. Саннікова О.П., Санніков О.І. Толерантність до невизначеності як предиктор прийняття рішень особистістю. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2020. Вип. 12(41). С. 98–123. DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-12\(41\)-98-123](https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-12(41)-98-123).
11. Сняданко І.І., Калин Р.Ю. Дослідження ролі толерантності до невизначеності у керівників банківських організацій. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Психологічні науки»*. 2019. № 1. С. 279–284. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-1-46>.
12. Bochner S. Defining Intolerance of Ambiguity. *The Psychological Record*. 1965. Vol. 15. P. 393–400. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF03393605>.
13. Boswell J.F., Thompson-Hollands J., Farchione T.J., Barlow D.H. Intolerance of Uncertainty: A Common Factor in the Treatment of Emotional Disorders. *Journal of Clinical Psychology*. 2013. Vol. 69(6). P. 630–645. DOI: 10.1002/jclp.21965.
14. Carleton R.N., Norton M.A., Asmundson G.J. Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*. 2007. Vol. 21(1). P. 105–117. DOI: 10.1016/j.janxdis.2006.03.014.

15. Ciria L.F., Quintero M.J., López F.J., Luque D., Cobos P.L., Moris J. Intolerance of uncertainty and decisions about delayed, probabilistic rewards: A replication and extension of C.C. Luhmann, K. Ishida, & G. Hajcak (2011). *PLoS ONE*. 2021. Vol. 16(9). Art. e0256210. DOI: 10.1371/journal.pone.0256210.
16. Cools E., Van den Broeck H. Development and Validation of the Cognitive Style Indicator. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*. 2007. Vol. 141(4), P. 359–387. DOI: 10.3200/JRLP.141.4.359-388.
17. Dugas M.J., Hedayati M., Karavidas A., Buhr K., Francis K. & Phillips N.A. Intolerance of Uncertainty and Information Processing: Evidence of Biased Recall and Interpretations. *Cognitive Therapy and Research*. 2005. Vol. 29. P. 57–70. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10608-005-1648-9>.
18. Epstein S. Cognitive-experiential self-theory: An integrative theory of personality : Handbook of Psychology. Volume 5. Personality and Social Psychology. Personality Section / eds. H. Tennen, J. Suls. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. 2012. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118133880.hop20500>.
19. Jensen D., Kind A.J., Morrison A.S., Heimberg R.G. Intolerance of Uncertainty and Immediate Decision-Making in High-Risk Situations. *Journal of Experimental Psychopathology*. 2014. Vol. 5(2). P. 178–190. DOI: 10.5127/jep.035113.
20. Knowles K.A., Olatunji B.O. Intolerance of uncertainty as a cognitive vulnerability for obsessive-compulsive disorder: A qualitative review. *Clinical Psychology: Science and Practice*. 2023. Advance online publication. URL: <https://doi.org/10.1037/cps0000150>.
21. Luhmann C.C., Ishida K., Hajcak G. Intolerance of uncertainty and decisions about delayed, probabilistic rewards. *Behavior Therapy*. 2011. Vol. 42(3). P. 378–386. DOI: 10.1016/j.beth.2010.09.002.
22. Mann L., Burnett P., Radford M., Ford S. The Melbourne Decision Making Questionnaire: An instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict. *Journal of Behavioral Decision Making*, 1997. Vol. 10(1). P. 1–19.
23. Pacini R., Epstein S. The relation of rational and experiential information processing styles to personality, basic beliefs, and the ratio-bias phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 76(6). P. 972–987. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.6.972>.
24. Sagone E., Indiana M.L. Role of Decision-Making Styles and Intolerance of Uncertainty on Procrastination During the Pandemic. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 2022. Vol. 22(17). P. 14–27. DOI: 10.33423/jhetp.v22i17.5655.
25. Scott S.G., Bruce R.A. Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, 1995. Vol. 55(5). P. 818–831. DOI: 10.1177/0013164495055005017.
26. Shapiro M.O., Short N.A., Morabito D., Schmidt N.B. Prospective associations between intolerance of uncertainty and psychopathology. *Personality and Individual Differences*. 2020. Vol. 166. Article 110210. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110210>.

REFERENCES:

1. Artemov, V.Iu., & Synhavska, I.V. (2022). Osoblyvosti protsesiv pryiniattia rishen v umovakh nevyznachenosti [Features of decision-making processes under uncertainty]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, 1(65), 149–163. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-65-149-163> [in Ukrainian].
2. Veldbrekht, O.O., & Tavrovetska, N.I. (2022). Shkala spryiniatoho stresu (PSS-10): adaptatsiia ta aprobatsiia v umovakh viiny [Percepted Stress Scale (PSS-10): adaptation and approbation in the war circumstances]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 2(25), 16–27. DOI: 10.26661/2310-4368/2022-2-2 [in Ukrainian].
3. Hromova, H.M. (2021). Instrumenty vymyriuvannya tolerantnosti do nevyznachenosti. Adaptatsiia testu «Shkala intolerantnosti do nevyznachenosti» N. Karletona [Uncertainty tolerance measurement tools. Adaptation of N. Carleton's "Intolerance of uncertainty scale" (short version)]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 47(50), 115–130. DOI: [https://doi.org/10.33120/ssj.vi47\(50\).217](https://doi.org/10.33120/ssj.vi47(50).217) [in Ukrainian].
4. Hromova, H.M. (2022). Tolerantnist do nevyznachenosti yak chynnyk transformatsii travmatychnoho dosvidu osobystosti [Tolerance of uncertainty as a factor of a personal traumatic experience transformation]: the thesis for the Philosophy Doctor degree in specialty – 053 «Psychology». Kyiv, Institute for Social and Political Psychology of National Academy of Educational Sciences of Ukraine.
5. Gura, H.N. (2023). Psykholohichna adaptatsiia kerivnykiv biznesu ta pidpriumtsiv do umov voiennoho stanu [Psychological adaptation of business managers and entrepreneurs to martial law conditions]. *Vektory sotsialnoi, orhanizatsiinoi ta ekonomichnoi psykholohii: tezy dopovidei II Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Pp. 72–78. Kyiv: DTEU. Retrieved from: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/f467895ec4bf440341490c621a6eccb8.pdf> [in Ukrainian].
6. Husiev, A.I. (2019). Tolerantnist do nevyznachenosti yak chynnyk rozvytku identychnosti osobystosti [Tolerance of ambiguity as a factor of the identity of personality development]: the thesis for the Philosophy Doctor degree in specialty: 19.00.01. Kyiv: Un-t menedzhmentu osvity APN Ukrainy. Retrieved from: <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1910> [in Ukrainian].
7. Korobka, L.M. (2019). Adaptatsiia spilnoty do suspilnykh zmin unaslidok voiennoho konfliktu: vid perezhyvannya travmy do vidnovliuvannykh zusyly ta rozvytku. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii Psikholohichni nauky*. Vyp. 14. S. 176–182. DOI: 10.32999/ksu2312-3206/2019-4-23.
8. Kuzikova, S.B. (2018). Tolerantnist do nevyznachenosti: teoretyko-empyrychni rozvidky [Tolerance to uncertainty: theoretical and empirical explorations]. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii «Psykholohichni nauky» – Scientific bulletin of Kherson State University. Series "Psychological sciences"*, 1(3), 67–72. Retrieved from: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/326> [in Ukrainian].
9. Lushyn, P.V. (2016). Nevyznachenist i typy stavlenia do nei: situatsiia psykholohichnoi dopomohy [Uncertainty and types of attitudes towards it: the situation of psychological assistance]. *Psykholohichne konsultuvannya i psykhoterapia*, 1(5), 33–40. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pscp_2016_1_5_5 [in Ukrainian].

10. Sannikova, O.P., & Sannikov, O.I. (2020). Tolerantnist do nevyznachenosti yak predyktor pryiniattia rishen osobystistiu. *Visnyk pisladyplomnoi osvity. Seriya «Sotsialni ta povedinkovi nauky»*. 2020. Vyp. 12(41). S. 98–123. DOI: [https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-12\(41\)-98-123](https://doi.org/10.32405/2522-9931/2522-9958-2020-12(41)-98-123) [in Ukrainian].
11. Sniadanko, I.I., & Kalyn, R.Yu. (2019). Doslidzhennia roli tolerantnosti do nevyznachenosti u kerivnykiv bankivskykh orhanizatsii [Study of the role of uncertainty tolerance in managers of banking organizations]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Psykhologichni nauky» – Scientific bulletin of Kherson State University. Series “Psychological sciences”*, 1, 279–284. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-1-46> [in Ukrainian].
12. Bochner, S. (1965). Defining Intolerance of Ambiguity. *The Psychological Record*, 15, 393–400. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF03393605>.
13. Boswell, J.F., Thompson-Hollands, J., Farchione, T.J., Barlow, D.H. (2013). Intolerance of Uncertainty: A Common Factor in the Treatment of Emotional Disorders. *Journal of Clinical Psychology*. Vol. 69(6). P. 630–645. DOI: 10.1002/jclp.21965.
14. Carleton, R.N., Norton, M.A., & Asmundson, G.J. (2007). Fearing the unknown: A short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105–117. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2006.03.014>.
15. Ciria, L.F., Quintero, M.J., López, F.J., Luque, D., Cobos, P.L., & Moris, J. (2021). Intolerance of uncertainty and decisions about delayed, probabilistic rewards: A replication and extension of C. C. Luhmann, K. Ishida, & G. Hajcak. (2011). *PLoS ONE*, 16(9), e0256210. Retrieved from: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0256210>.
16. Cools, E., & Van den Broeck, H. (2007). Development and Validation of the Cognitive Style Indicator. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 141(4), 359–387.
17. Dugas, M.J., Hedayati, M., Karavidas, A., Buhr, K., Francis, K., & Phillips, N.A. (2005). Intolerance of Uncertainty and Information Processing: Evidence of Biased Recall and Interpretations. *Cognitive Therapy and Research*, 29, 57–70. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s10608-005-1648-9>.
18. Epstein, S. (2012). Cognitive-experiential self-theory: An integrative theory of personality: Handbook of Psychology / In H. Tennen & J. Suls (eds.). *Volume 5: Personality and Social Psychology* (pp. 79–98). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. Retrieved from: <https://doi.org/10.1002/9781118133880.hop20500>.
19. Jensen, D., Kind, A.J., Morrison, A.S., & Heimberg, R.G. (2014). Intolerance of Uncertainty and Immediate Decision-Making in High-Risk Situations. *Journal of Experimental Psychopathology*, 5(2), 178–190. DOI: 10.5127/jep.035113.
20. Knowles, K.A., & Olatunji, B.O. (2023). Intolerance of uncertainty as a cognitive vulnerability for obsessive-compulsive disorder: A qualitative review. *Clinical Psychology: Science and Practice*. Advance online publication. Retrieved from: <https://doi.org/10.1037/cps0000150>.
21. Luhmann, C.C., Ishida, K., & Hajcak, G. (2011). Intolerance of uncertainty and decisions about delayed, probabilistic rewards. *Behavior Therapy*, 42(3), 378–386. DOI: 10.1016/j.beth.2010.09.002.
22. Mann, L., Burnett, P., Radford, M., & Ford, S. (1997). The Melbourne Decision Making Questionnaire: An instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict. *Journal of Behavioral Decision Making*, 10(1), 1–19.
23. Pacini, R., & Epstein, S. (1999). The relation of rational and experiential information processing styles to personality, basic beliefs, and the ratio-bias phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(6), 972–987. Retrieved from: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.6.972>.
24. Sagone, E., & Indiana, M.L. (2022). Role of Decision-Making Styles and Intolerance of Uncertainty on Procrastination During the Pandemic. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22(17), 14–27. DOI: 10.33423/jhetp.v22i17.5655.
25. Scott, S.G., & Bruce, R.A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, 55(5), 818–831. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/0013164495055005017>.
26. Shapiro, M.O., Short, N.A., Morabito, D., & Schmidt, N.B. (2020). Prospective associations between intolerance of uncertainty and psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 166, Article 110210. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020>.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2023.
The article was received 26 May 2023.